

Ibi: *Extat de nocturnis Sacris.*

65 Similis lex ab Imperatoribus Valentiniano ac Valente lata anno 364. quæ est 7. sub tit. de *ma-
lifact. C. Theodos.* Ea constitutio sacra nocturna
Gentilibus vetat. Spondan. ex Baron. anno 364.
num. 8.

Ibi: *Magenius ille impius tyrannus.*

66 De quo Zosim. lib. 2. Baron. in *suis Annal.*
Spondan. in *ejus Epitome*, qui anno 353. num. 3.
Constantii Imper. 17. à ducibus Constantii Mag-
nentium devictum, matrem, ac fratrem apud
Lugdunum Galliarum peremisse, ac tandem sibi ipsi
mortem conscivisse testatur.

Verf. *Præter hæc commemorare libet.*

67 Quondam in Christianorum Ecclesiis januarum
designatarum erant mulieribus, & viris aliis: his
præerant janitores, illis fæminæ, quæ Diaconissæ
vocabantur, & in templo partem dexteram fæmi-
næ occupabant, sinistram viri, ita ut separatim
preces funderent. Spondan. anno 34. num. 81. &
anno 57. num. 37. Loca autem, ad quæ Fideles
precandæ causâ conveniebant, variis nominibus
olim vocabantur, quæ refert Spondan. d. anno 57.
num. 38.

Ad Num. 11.

68 Sub præcepto tertio Decalogi de sanctificatio-
ne festorum dierum, non continetur dilectio Dei,
aliusve actus interior, qui cedat in divinum cul-
tum. Suar. de *Relig. tom. 1. lib. 2. cap. 16. num. 1.*
Fagund. in *præcept. Eccles. lib. 1. cap. 9. num. 4.*
Azor. *Institut. moral. parte 2. lib. 1. cap. 28. verf.*
Decimo quaritur, Filliuc. in *Decalog. tract. 27.*
cap. 1. num. 8. Guttier. *Canoniar. lib. 1. cap. 31.*
num. 11. & 17. Navar. in *cap. Consideret, in princ.*
num. 22. de pœnit. dist. 5. Castr. Palao *tom. 2.*
tract. 9. punct. 4. num. 8. solum enim præcipitur
à servilibus operis abstinere, ut omnes prælau-
dati docuere. Licet autem cessatio hæc injungatur,
ut Deo per opera, & actus charitatis externos
& internos vacemus, hoc non præcipitur, licet finis
præcepti sit, quia legis finis non comprehenditur
sub illa. Suar. d. cap. 18. n. 8. Fagund. n. 4. Guttier.
num. 15. Navar. sup. Trullench in *Decalog. tom. 1.*
lib. 3. cap. 1. dub. 4. num. 3. Gregor. Lop. in *l. 2.*
gloss. 3. tit. 23. p. 1. Sic qui die jejunii semel cibum
fumit, quanquam nimis devoret, ac gulæ, &
ebrietati epulans deserviat, Ecclesiæ præceptum
de jejuniis minimè transgreditur, qui sanè finem
illius non adimplet, qui est carnis maceratio per
abstinentiam, de quo infra, cap. proximo.

Ibi: *Ad hæc accedit, quod Ecclesiasticum.*

69 Apud Christianos dierum festorum observatio
in his duobus consistit, nempe in cessatione ab
operis servilibus, ut præmissum est, & in assisten-
tia sacrosancto Missæ sacrificio ex Ecclesiæ præ-
scripto. Hoc præceptum affirmativum, illud negati-
vum est. Suar. d. cap. 16. num. 1. & cap. 15. n. 1.
Greg. Lop. sup. Filliuc. sup. cap. 8. num. 1. Azor.
part. 1. lib. 7. cap. 1. in princ. Fagund. n. 8. Guttier.
n. 17. Quando, & quomodo Ecclesiæ præceptum

istud Fidelibus injunxerit, tradunt Azor. ubi præ-
ximè, Suar. d. cap. 15. Vide sup. n. 13.

Ibi: *Est et alia hujus assertionis ratio.*

Præcepta Decalogi & Ecclesiæ non violat, qui 79
in peccato lethali existens jussum exhibet actum.
Suar. cap. 18. n. 5. Fagund. num. 11. qui addunt,
non transgredi præceptum de sanctificandis festis,
qui dum Sacro interest, peccatum perpetrat ex
prava intentione, aut ex actu externo, modò
non impediatur attentio, quæ ad audiendum
Sacrum desideratur, velut si quis furripuerit, ex
crumena alterius prope se orantis nummos extra-
hens. Suar. ibi, Fagund. n. 2.

Ibi: *Nec ex eo tenetur quis in die festo
se ad gratiam.*

Qui in peccato gravi se jacentem agnoscit, 78
non cogitur ad confessionem accedere, aut actum
contritionis emitte, ut gratiæ restitutus præ-
ceptum sanctificandi diem festum adimpleat.
Suar. cap. 16. num. 14. Fagund. num. 4. Guttier.
num. 18. & 33. Castr. Palao sup. n. 9. Sed ob-
jector illud Levitici cap. 16. ibi: *Sabbatum requie-
tionis est, affligetis animas vestras, & à peccatis
vestris omnibus mundabimini.* Respondetur tamen
id præceptum fuisse ceremoniale, quod Christia-
nos non tenet, cum jam expiraverit. Fagund.
num. 13. D. Covar. in *cap. Alma mater, part. 1.*
§. 5. n. 3. verf. Ad tertium, de sentent. excommuni.
in 6. Guttier. n. 33.

Ibi: *Nec tenetur quis parentes honorare.*

Traditur hinc exemplum ad doctrinam positam
suprà, num. 70.

Ibi: *Verùm si consideremus dilectionem
Dei.*

Hæc inculcat D. Covar. infra, cap. proximo,
num. 12. de quo Theologi in *primum Decalogi
præceptum.*

Ibi: *Fit igitur, ut hoc præceptum Decalogi.*

Pervenit tandem D. Covar. ad decisionem 72
quæstionis illius, ad quam omnia sub hoc numero
contenta præmiserat, quæ disquiritur, an peccans
lethaliter in die festo, præceptum de sanctifican-
dis festis violat, & sic teneatur in sacramentali
Confessione hanc circumstantiam aperire? Et qui-
dem ex antiquis plerique affirmativè responde-
runt, quos, eorumque fundamenta recensent Suar.
de Religion. tom. 1. lib. 2. cap. 18. num. 1. & 2.
Guttier. *Canoniar. lib. 1. cap. 31. à princ.* Fagund.
in *1. Eccles. præcept. lib. 1. cap. 9. ex num. 1.*
D. Covar. ubi sup.

Sed neotericis communiter oppositum placet 73
multis rationibus, & ea potissimum, quia per hoc
præceptum non prohibetur directe peccatum, sed
cessatio ab operis servilibus jubetur: actus autem
peccaminosus ex se servilis non est. Nec interest
quod peccans dæmonis servus fieri dicitur, hoc
enim symbolicè, & improprie intelligitur: præ-
ceptum verò accipitur de opere servili in propria
& vera significatione. Ita tenent Suar. sup. n. 6. 7.
& 12. Azor. *part. 2. lib. 1. cap. 18. q. 10.* Fagund.
num. 2.

n. 2. cum seqq. Castr. Palao d. *tract. 9. punct. 9. n. 2.*
Bonacin. in 3. *Decalog. præcept. disp. 5. q. unic.*
punct. 2. in princ. Greg. Lop. in *l. 2. gloss. 3. tit. 23.*
p. 1. Guttier. sup. num. 9. Navar. in *cap. Consideret,*
in princ. num. 22. de pœnit. dist. 5. & in Manual.
cap. 6. n. 9. & alii plures apud Barbof. in collect.
ad cap. 1. num. 4. de feriis. Nec contrarium cavetur
in d. cap. Consideret, quia quod ibi dicitur, non
est præcepti, sed consilii, cum juxta magis com-
munem sententiam non teneamur præcisè circum-
stantias confiteri, quæ speciem peccati non im-
mutant, etsi malitiam augeant, qualis est hæc de
peccato commisso in die festo Suar. n. 14. Fagund.
num. 7. & 8. Navar. in *dict. princ. num. 6. & 7.*
& d. cap. 6. num. 7. Guttier. num. 24. & 25. Palao
n. 4. Unde qui die festo hominem necuerit, sat
erit si constiteatur homicidium, quia per temporis
circumstantiam non violatur tertium Decalogi
præceptum, ut patet ex dictis, & sic non est ex
circumstantiis mutantibus speciem, sed aggravanti-
bus; nam deterius delinquit qui die festo occi-
dit, quam si die profesto idem crimen patraret,
quod etsi opus non sit confessario aperire ad valo-
rem Sacramenti, exactius tamen constitebitur,
qui totam criminis malitiam detegens hujusmo-
di circumstantiam propalaverit. Ita Navar. &
Guttier.

Ibi: *Qui verò actus possint licitè.*

74 Qui actus fieri permittantur, aut vetentur die-
bus festis, latè tradunt Suar. sup. cap. 19. cum seqq.
Bassaus in *Florib. Theolog. tom. 1. verb. Festum 2.*
Fagund. sup. cap. 11. Tusch. *lit. F. concl. 100.*
Barbof. de *potest. Episcop. part. 3. alleg. 105. n. 40.*
& in *collectan. ad cap. 3. de feriis.* Inter cætera,
quæ diebus festis prohibentur, sunt acta judicia-
lia, quæ regulariter, si fiant, sunt irrita, cap. 1.
& ult. de *feriis, l. 4. tit. 9. lib. 3. Recopil. l. Dies
festos, C. de feriis, l. 2. tit. 23. p. 1. l. 34. tit. 2. p. 3.*
ubi Greg. Lop. Suar. d. lib. 2. cap. 29. & 30. Barb.
in *collect. ad d. cap. ult. de feriis.* Nec processus
sustinetur, etsi partes consenserint; nam privi-
legio hujusce sacrarum feriarum privati nequeunt
renunciare, d. cap. ult. d. l. 34. Part. ubi Gregor.
Lop. gloss. ult. Glossa in d. l. Dies festos, Barbofa
in *collect. ad d. cap. ult. num. 30.* Nec procedi his
diebus poterit in causa commissa cum clausulis
Summarie, de plano, & sine strebitu judicii.
Tusch. sup. concl. 96. num. 10. Excipiuntur causa
nonnullæ, de quibus judex cognoscere possit die
festi, pietatis intuitu, aut quia periculum est in
mora, quæ recensentur in *l. 35. tit. 2. p. 3.* Judex
autem, qui cognoscens de causa præceptum vio-
lat, graviter peccat; sed ut cæteri parvitate ma-
teriæ excusabitur à mortali, quæ non consideratur
tam respectu temporis, quam ex gravitate rei d.
qua agitur: unde si quis momento sententiam in
causa gravi ferat, reus erit culpæ lethalis. Castro
Palao *tom. 1. tract. 9. disp. 2. punct. 3. n. 4.* Dian.
part. 5. tract. 5. resol. 6. verf. Non desinam. Hæc
spectant ad jurisdictionem contentiosam, nam
voluntaria festis diebus exerceri potest. Greg. Lop.
in *l. 33. gloss. 2. tit. 2. p. 3.* Guttier. in *l. Nemo
potest, num. 186. ff. de legat. 1. per textum in l.*
Actus, C. de feriis: imò intra Ecclesiam, ut idem
Guttier. tenet.

75 Observatio festorum etiam Principum sæcularium
constitutionibus præcipitur, ut apud nos
in *d. l. 2. Partit. & in l. 4. tit. 1. lib. 1. Recopil. Unde*

adversus laicos non observantes festa judex ec-
clesiasticus & laicus, data inter eos præventionem,
procedere valent, quod generaliter decimum extat
per constitutionem Pii V. quæ incipit, *Cum pri-
mum*, ubi hæc adstant verba: *Qui verò in
diebus præfatis, id est festis, opus aliquod illi-
cium fecisse deprehensus fuerit, graves pœnas in-
curreret, in Urbe arbitrio nostro, seu Vicarii nostri; in
aliis verò locis arbitrio Ordinariorum, vel aliorum
Magistratum, ita ut præventioni locus sit.* Ita Ton-
dud. de *prævent. judiciali, part. 2. cap. 39. num. 38.*
cum seqq.

Ibi: *Erit etenim summa disputationis.*

Præceptum de sanctificatione festorum partim 76
est affirmativum, quatenus jubemur sacro inter-
esse; partim negativum, quatenus præcipitur,
ut ab operis servilibus vacemus. Castro Palao
*tom. 2. tract. 9. punct. 3. num. 1. & dixi supra ex
aliis num. 69.*

Ibi: *Primum verò membrum intelligen-
dum est.*

Sic prænotatum est supra, n. 73. vide ibi lau-
datos, præsertim Guttier. n. 32. Suar. cap. 18. n. 6.
& 7. Fagund. cap. 9. num. 3.

Ibi: *Secundum autem membrum tantum
obligat.*

Ad quid obliget præceptum Ecclesiæ de au-
diendo Sacro diebus festis, docent Suar. de *Reli-
gion. tom. 1. lib. 2. cap. 15. per tot.* Azor. *part. 1.*
lib. 7. cap. 5. à princ. & alii Theologi in 3. *Decal.*
præcept. & in 1. Ecclesiæ, secundum quos præcisè so-
lùm desideratur, ut ea attentione Missæ assistamus,
ut more humano præsentem censeamur ad Deo
debitum exhibendum; non autem astringimur ex
vi præcepti ad internum dilectionis actum, nec
ad preces fundendas, aut animo, & mente myste-
ria sacrosancta, quæ recoluntur, meditari. Unde
quæritur, an satisfaciatur præcepto, qui voluntariè
mente divagatur profanis negotiis intentus, dum
Sacrum peragitur: Et licet probabiliter affirmativè
aliqui respondeant, ut Diana *part. 2. tract. 12.*
resol. 2. & part. 4. tract. 4. resol. 107. Coninch
q. 83. num. 301. & alii apud Bassaem in *Florib.*
*Theolog. tom. 2. verb. Missa 8. num. 1. verf. An
autem;* est tamen receptius, ac probabilius non
adimpleri præceptum ab illo, qui ita Sacro in-
terest absque attentione: cui verè opinioni sub-
scribunt Bassaus sup. cum Suar. & Bonacina,
Azor. *part. 1. lib. 7. c. 5. verf. Secundo quaritur, cum
seq. & à fortiori si confabulationibus & actibus
profanis externis incubuerit, præcepto non satis-
faciet aliquis.* Azor. d. cap. 5. in *princ.*

Solum tenemur hoc religionis actu externo, 78
& interno præcisè Deum colere. Bassaus *tom. 1.*
verb. Festum 2. in Supplem. num. 8. Castro Palao
tom. 2. tract. 9. punct. 4. num. 1. & 3. Sed obicitur
lex 2. tit. 23. p. 1. ubi jubentur Christiani die
festi Horis Canonicis, quæ publicè in Ecclesia
recitantur, interesse: sed id à Jure Canonico non
dimanavit, secundum quod ad id Fideles non sunt
astricti. Azor. d. lib. 7. cap. 3. *verf. Sexto quaritur.*
Unde Regia lex potius consultat, quam præcipit,
quod laudabile est, ac fortè tunc obtinuit con-
suetudine.

Ibi:

Ibi: Cui parum obicit, quod illic
S. Thomas.

- 79 Similiter D. Thomam intelligunt Suar. de Religion. tom. 1. lib. 2. cap. 18. n. 17. Guttier. Canoniar. lib. 1. cap. 31. n. 37. Castro Palao d. tract. 9. punct. 9. num. 4. & alii plures, qui asserunt Angelicum Doctorem loqui non de substantia, sed de sine præcepti, ad quem magis redditur inhabilis quis per homicidium, aliudve scelus, quam per actum mechanicum & servilem, cum in Dei dilectione, cultu, & obsequio consistat; sed quoad substantiam præceptum per peccatum furti, aut concupiscentiæ minimè violatur, quia opus servile non est. Palao num. 2. vers. Ratio est, & dixi sup. num. 73. & per illud duntaxat jubemur à servilibus abstinere, nec finis præceptus intelligitur. Bassæus tom. 2. verb. Jejunium 2. num. 6. ac probavimus num. 68.
- 80 Illud tandem est adjiciendum, resolutionem præcipuæ quæstionis traditam supra, num. 73. limitari si quis ex contemptu, & ut præceptum violet, peccaverit die festo; tunc enim talis circumstantia mutat speciem, & ideo debet in confessione proolari; siquidem adversus religionis virtutem operatur. Suar. d. cap. 18. n. 16. Guttier. d. cap. 31. in fin.

SUMMARIUM.

- 1 De virtute temperantia.
- 2 Circa quam materiam versetur.
- 3 De partibus subjectivis temperantia.
- 4 De effectibus virtutis ejusdem.
- 5 De temperantia Gentilium.
- 6 Temperantia à Christianis maximè ac mirabiliter observata.
- 7 Heretici plura obiciunt contra jejunia Christianorum.
- 8 Jejunium unde dictum.
- 9 Quid significet.
- 10 Jejunium Christianorum differt à communi abstinentia, & quomodo, & num. 11.
- 11 Jejunium definitur.
- 12 Jejunium Ecclesiasticum est actus virtutis abstinentia.
- 13 Abstinentia quid sit.
- 14 Officia virtutis temperantia, & qua circa illam consideranda.
- 15 Temperantia quoad moderamen cibi & potus in indivisibili non consistit.
- 16 Abstinentia strictiorem moderationem cibi & potus postulat, quam temperantia.
- 17 Fortiori ratione astringuntur Christiani ad jejunium, quam Ethnici ad abstinentiam.
- 18 Licitum est sic jejuniis uti ob bonum spirituale, ut corporis saluti noceatur.
- 19 Abstinentia conservat salutem & vitam protelat.
- 20 Differentia inter moralem ac communem abstinentiam, & jejunium Ecclesiasticum.
- 21 D. Covar. defenditur.
- 22 De jejunii effectibus, & num. seqq.
- 25 Per abstinentiam valetudo roboratur, & comparatur, simulque libidinis impetus coercetur.
- 26 Jejunia Christianorum ab abstinentia Gentilium forma & sine differunt.

- 27 Jejunium cuius virtutis actus sit.
- 28 Abstinentia est sub præcepto juris naturalis, quoties ad reprimendos libidinis impetus necessario desideratur.
- 29 Tenemur ex præcepto juris naturalis aliquando orare.
- 30 Oratio est de præcepto juris naturalis, quoties aliter carnis stimuli temperari non possunt.
- 31 Jejunium quatenus est de lege Evangelica.
- 32 Ecclesia potest injungere necessitatem Fidelibus, ut certis diebus jejunent.
- 33 Jejunium est utile & necessarium pluribus de causis.
- 34 Jejunii laudes, remissive.
- 35 Jejunia Ecclesiastica damnant heretici, quibus satisfi.
- 36 Ecclesia ab Apostolorum tempore jejunia præcepit.
- 37 Jejunium Quadragesima non est de jure Divino, sed Ecclesiastico.
- 38 Est præceptum generale de jejunio in lege Evangelica.
- 39 Jejunium Quadragesima diversimodè in variis regionibus observatur.
- 40 In Ecclesia Orientali non jejunabatur Sabbatis Quadragesima, & cur.
- 41 An liceat die Dominica jejunare.
- 42 Quare jejunetur quadragesima dies ante Pascha.
- 43 Per jejunium Quadragesima solvitur Deo decima dierum totius anni.
- 44 Olim Christiani quarta & sexta feria cuiusque hebdomada per totum annum ex præcepto jejunabant.
- 45 De jejunio Sabbati, quod antiquitus observabatur, & quare introductum.
- 46 Virum viatores, & alii qui ad locum quemvis accedunt illud recessuri, teneantur observare festa, ac jejunia, qua ibi sunt præcepta, & num. seqq.
- 49 Exiens à loco, ubi jejunare tenebatur, jejunium servare non cogitur, si eadem die perveniat ad locum ubi non est jejunandi obligatio.
- 50 Vagabundi obligantur ad festa & jejunia cuiusque loci, ubi existunt.
- 51 Feria legitima quales sint.
- 52 Quomodo Christiani quondam vigiliis Sanctorum celebrarent.
- 53 De jejunio quatuor Temporum, & num. seqq.
- 56 De jejunii Hebræorum, & num. seqq.
- 59 Jejunia quatuor Temporum quando incidant.
- 60 De temporibus ad Ordines Ecclesiasticos conferendos.
- 61 Consuetudo viguit in Ecclesia, ut urgentibus necessitatibus, ant. cum Concilium erat celebrandum, Fideles jejunarent.
- 62 Peccatum est lethale frangere Ecclesiastica jejunia.
- 63 Excusatur à gravi culpa qui errore ductus frangit jejunium, putans justam esse causam, qua talis non est.
- 64 Frangens jejunium peccat contra temperantiam, & si ex contemptu faciat, etiam contra obedientiam.
- 65 Jure natura nullus cibus est interdictus, præter humanam carnem.
- 66 Diebus jejunii semel duntaxat edere licet.
- 67 Dies jejunii computatur à media nocte in mediam noctem.
- 68 Ex consuetudine licet jejunantibus sumere serotinam refectiuunculam.

69 Circa

- 69 Circa hanc refectiuunculam quadam disquiruntur.
- 70 An qui uno prandio nimium edat, violat jejunii præceptum, de quo latè cum num. seqq.
- 77 Finis legis sub ea non continetur.
- 78 Quid de sine proximo legis?
- 79 Si quis die jejunii magis vexetur carnis stimulis, quam aliis, per dispensationem à jejunii obligatione excusetur.
- 80 Bonarum mentium est ibi timere culpam, ubi culpa minimè reperitur.
- 81 Cuidam fundamento D. Thomæ respondetur.
- 82 Pluries comedens die jejunii lethalius peccat, quam singulis vicibus parum capiat, modo simul junctæ quantitates cibi excedant materia parvitatem.
- 83 Utrum sape cibum sumens die jejunii, toties peccet, quoties manducat? & num. 84.
- 85 An saltem venialiter.
- 86 Frangens jejunium materialiter absque peccato illud deinceps servare tenetur.
- 87 Qua hora manducare licet diebus jejunii.
- 88 De diei partibus, eorumque nominibus, remissive.
- 89 Lex 2. ff. de verb. signif. intelligitur, & n. seqq.
- 98 De abstinentia à carnibus, aliisque cibis die jejunii, & num. seqq.
- 102 Quadragesima non licet edere lacticiam.
- 103 Toties quoties eduntur, lethalius peccatur adinftar carnis, & num. 104.
- 105 Lacticiam an prohibeantur omni die jejunii, & num. 106.
- 107 Vtito esu carniarum ratione jejunii, non censentur lacticiam prohibita.
- 108 De jejunio, seu abstinentia, qua in Litaniis observatur.
- 109 De Rogationibus, seu Litaniarum institutione.
- 110 Litania antiquitus singulis hebdomadis fieri solebant, & num. 111. & seqq.
- 113 Jejunii definitio.
- 114 Jejunium describitur.
- 115 Dubius an duodecima noctis hora insonnerit, à qua dies jejunii incipit, urum possit edere carnes, & contra, si cum dies jejunii sit, tale dubium occurrat.
- 116 Esus carnis est incompatibilis cum jejunio ecclesiastico, quare dispensatus ut carnes capiat, non tenetur ad jejunium.
- 117 Lacticiam edens non violat jejunium, etsi alias peccet contra aliquod præceptum legis prohibentis lacticiam.

De jejuniorum Ecclesiasticorum institutione & observantia.

CAPUT XX.

Temperantia si latè usurpetur, est virtus generalis, quæ virtutibus aliis inest; unde circa justitiam versatur, quia à rapinis ut temperemus inclinatur; circa fortitudinem, quod à fuga, vel temeritate, & sic de cæteris. Verum hæc potius ac propriè spectant ad virtutes speciales justitiæ, vel fortitudinis, quam ad temperantiam. Si verò strictè eadem vox usurpetur, unam ex quatuor præcipuis virtutibus moralibus, quæ idè Cardinales nuncupantur, significat, de qua nobis cum D. Covar. differendum est. Ita ex D. Thom. 2. 2. q. 141. Lessius de iust. & iure, lib. 4. dubit. 1. n. 1. & 2. Theat. vitæ hum. lit. T. verb. Temperantia, in princip. pag. 19. Castr. Palao de iust. & iur. disp. 3. D. de Farja Novæ Addit. ad Covar.

de temper. punct. 1. n. 1. & l. 8. tit. 5. p. 2.

Materia hujus virtutis sunt corporales delectationes ex poculentis & esculentis, ac rebus venereis captas temperare, à quibus ut abstineamus inclinatur, nisi quatenus ad necessitatem naturæ & officiorum desiderantur: quare ejus proprium munus est voluptates gustus & tactus moderari, ac ipsas, quæ vehementissimæ, ac cum brutis communis sunt, comprimere, ac refrænare, nedum quoad actus externos, sed etiam quoad internos animi motus. Est itidem secundariò materia temperantiæ delectatio, quæ per alios sensus percipitur, velut per auditum, aut odoratum, quatenus hæc est irritamentum ad res veneras. Lessius num. 3. vers. Huius, & n. 4. Joan. Poncius in curs. Theol. disp. 23. q. 10. num. 54. Theat. vitæ hum. sup. vers. Huius virtutis, cum seq. Palao n. 2. Valent. tom. 3. in 2. 2. disp. 9. q. 1. punct. 1. in princip.

Partes temperantiæ, quas Theologi subjectivæ vocant, sunt abstinentia, quæ circa esculentorum parsimoniam versatur, sobrietas circa potum, castitas & pudicitia circa res veneras. Lessius dubit. 4. n. 19. Poncius n. 55. Theat. vitæ hum. vers. Partes subjectivæ. Vitia opposita temperantiæ sunt intemperantia, cum ultra necessitatem voluptas in illis rebus percipitur; stupor, quando nimium à delectationibus tactus & gustus abstinetur, ita ut necessaria naturæ subtrahantur. Lessius dubit. 3. per tot. Theat. vitæ hum. verb. Temperantia, Palao n. 4. 6. & 7. ac punct. 3. & 4.

Cujus virtutis effectus & animo & corpori valde utiles censentur; nam per temperantiam animus redditur idoneus ad suas functiones, maximè ad divinum cultum, ac divinarum rerum meditationem, corpusque valetudine pollet; quæ per ingluviem, ac intemperantiam labefactatur. Lessius dub. 1. n. 7. & dubit. 2. n. 10. Bern. lib. de ordine vir. ait, temperantiam conservare sanitatem, & pulchritudinem, confirmare ac conservare ingenium, judicium ac memoriam, fovere prudentiam, & in primis reddere idoneum, & conservare ad divinum cultum. D. Prosper egregie lib. 3. de vitæ contemplat. c. 19. ad rem sic loquitur: Temperantia temperantem facit, abstinentem, parcum, sobrium, moderatum, pudicum, taciturnum, serium, verecundum. Hæc virtus si in animo habitat, libidines refrænatur, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat; omnia intra nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes pravas removet, inserit sanctas, ignem libidinosæ voluptatis exinguit, animi teporem desiderio future remunerationis accendit, mentem placida tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorum tempestate defendit. Senec. in epist. apud Theat. vitæ hum. lit. T. pag. 20. ibi: Temperantia voluptatibus imperat, alias odit; atque abigit, alias dispensat, & ad sanum modum dirigit, nec unquam ad illas propter ipsas venit: scit optimum esse modum cupidorum, non quantum velis, sed quantum debeas, sumere. Stobæus sermone de temperant. eam virtutem illis tribus encomiis profert, quam imperium in voluptates, columnam fortitudinis, galeam contra lasciviam, oculorum aurigam, benevolentiam custodem, cogitationum circumfessionem, continentiam promotricem, cordis consiliariam, & precum ac votorum directricem nuncupavit. Per temperantiam vita protelatur. Ecclesiastici cap. 37. ibi: Qui abstinet est, adicit vitam. Sic Gorgias Leontinus Sophista præclarus, cum annum 108. ætatis attigisset, rogatus qui ad tantam senectutem pervenisset, respondit, quod voluptatis